

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Ἡ ἐτοιμασία γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ ἄλλου κόσμου. Ἐὰν νὰ εἶδαν τοῦ νεκροῦ. Ἐὰν περὶ τὴν Κέρβερο. Ἡ «ἐκθεσις» τοῦ νεκροῦ. Ἡ κηδεύς. Ἡ μοιρολογίαι. Ἐὰν ἐπιτάφια ἀντικείμενα. Ἐὰν νεκρικά παιχνίδια. Ἡ ἱστορία τοῦ Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Ἐὰν μνημεῖα. Ἐπιτάφια εἰκόνες. Ἡ νεκρικές θυσίες. Ἐὰν πένθος. Ἡ λέξις «κηδεύς». Καὶ ἕλιξη ἐτοιμολογία. Οἱ ἀταφοὶ νεκροί. Πῶς ἐπιμορῶντο οἱ προδότες κ.τ.λ. κ.τ.λ.

ΟΤΑΝ πῆθαι κανένας στὴν ἀρχαία ἐποχῇ, οἱ ποὶ στενοὶ συγγενεῖς τοῦ τόν θύσαν, τοῦ φοροῦσαν λευκὴ γλαυκὴ καὶ τὸν τοποθετοῦσαν, χωρίς νὰ τὸν σκεπάζουν, στὸ μέσον τοῦ δοματίου, ὅπου πῆγαν οἱ φίλοι καὶ τὸν ἔλαιαν καὶ τὸν ἀποκαρτοῦσαν.

Ὅταν τοῦ φοροῦσαν τὴ γλαυκὴ, ἢ ὅποια δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ σημερινὸ σάβανο, τὸν στεφανῶνταν μὲ λουλούδια καὶ κορδέλλες καὶ πρὸ παντός μ' ἀγρωσέλινα.

Γύρω στὸν νεκρὸ καθόντουσαν, ὅπως καὶ σήμερα, καὶ τὸν ἔλαιαν οἱ δικοὶ του.

Ξένες γυναῖκες, κατὰ τὸν 60 ἔτων, δὲν ἐπετρέπετο νὰ καθίσουν καὶ νὰ τὸν γλάφουν.

Στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ ἔβαζαν, καθὼς εἶνε γνωστόν, ἕνα δόλο, γιὰ τὰ ποθήματα τοῦ Χάρου. Καὶ σήμερα ἀκόμη, σὲ πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας, βάζουν στὸ στόμα τὸν νεκρῶν ἕνα μικρὸ νόμισμα ἢ ἕνα σταυρὸ ἀπὸ κηρί.

Διὰ τὸν νεκρὸ οἱ ἀρχαῖοι ἔβαζαν χρυσαῖα ζυμωμένα μὲ μέλι ἢ καὶ ἄλλα πρόχειρα γλυκίσματα, τὰ ὅποια ὁ νεκρὸς θύκανε δώρο στὸν τρομερὸ φύλακα τοῦ Ἄδου, τὸν Κέρβερο. Ἐτοῖ οὗ Κέρβερος θὰ τὸν ἀγνεῖ νὰ περάσῃ τις πύλας τοῦ Ἄδου καὶ δὲν θὰ ἔμενε, σὰν κολασμένος, ἀπέξω.

Τὴ δευτέρῃ ἡμέρᾳ τοῦ θανάτου γίνονταν ἡ «ἐκθεσις» τοῦ νεκροῦ. Τὸν ἔβαζαν δηλαδὴ ἐπάνω σ' ἕνα κρεβάτι καὶ τὸν ἔβαζαν στὸ προαύλιον τοῦ σπιτιοῦ, μὲ τὰ πόδια του γυρισμένα πρὸς τὴν ἐξώθυρα.

Κοντὰ στὸ νεκρὸ κρεβάτι ἔβαζαν μὲ «ἐλίχθους» (ζωγραφισμένον κεράμιον ἄγγειο) καὶ ἕνα σταμνὶ γεμίστο νερό. Τὸ σταμνὶ αὐτὸ τὸ ἔλαιαν ἐφορῶντο καὶ μὲ τὸ νερὸ τοῦ ράντιζαν ἐκείνους ποὺ εἶχαν φιλήσει τὸ νεκρὸ καὶ ἔφευγαν.

Τὸ νερὸ αὐτὸ δὲν τὸ παίρνουν ἀπὸ τὴν πηγάδι ἢ τὴ βρύση τοῦ σπιτιοῦ τοῦ πεθαμένου, γιὰ αὐτὰ ἐθεωροῦντο ἀκάθαρτα, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλη βρύση ἢ πηγάδι.

Σὰν ἔπαυσε νὰ βασιλεύῃ ὁ ἥλιος τῆς δευτέρας αὐτῆς ἡμέρας γίνονταν ἡ ἐκφορά τοῦ νεκροῦ. Τὴν κηδεύα ἀκολουθοῦσαν μοιρολογίστριες καὶ ψάλτες μὲ αὐλοῦς, ἐκτός ἀπ' τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους.

Στοὺς ἀρχαίους χρόνους, καθὼς γράφει καὶ ὁ Ὀμηρος, οἱ νεκροὶ ἐκάνοντο. Κατόπιν ὅμως ἐπεκράτησε ἡ συνήθεια νὰ τοὺς ἐνταφιάζον. Στὴν Ἀθήνα γνωστὸ νεκροταφεῖο ἦταν ὁ Κεραμεικὸς, ὀνομαζόμενος ἔτσι γιὰ τὸ ἔχει κοντὰ βρισκόταν ἡ συνοικία τὸν «κεραμεικόν», τὸν κεραμεικῶν.

Στὴ Σπάρτῃ ἔβαζαν τοὺς νεκροὺς σ' ἕνα χῶρον κοντὰ στὸ δημοτικὸ δρόμο.

Πολλοὺς ὅμως τοὺς ἔβαζαν στὰ χτήματά τους ἢ στὰ ἰδιόκτητα χωρία τους, γιὰ τὴν ταφὴν αὐτῶν ἔδειξαν καὶ στὴν εὐτυχισμένη ἐκείνη ἐποχῇ.

Μέσα στὸν τάφο ἔβαζαν διάφορα μικρὰ ἀντικείμενα, κ.τ.λ. ληψύθους κ.τ.λ., πολλὰς φορὲς δὲ καὶ ὄπλα, γιὰ τὸ ἐπίστευαν ὅτι ἴσως τὰ χρειασθῶντο ὁ νεκρὸς στὸν ἐκείνῳ κόσμῳ.

Πολλὰς φορὲς δὲ στοὺς τάφους τὸν μικρῶν παιδιῶν.

Ζεῖση δίκη — τοὺς ἔβαζαν ζωντανούς! Καὶ ἡ Ἀττικοβοιωτία ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὴν φοβερὴν αὐτὴ ληστοσυμμορία ποὺ τὴν εἶχε χρόνια ὀλόκληρα τυραννήσει. Ὁ Τληπόλεμος καὶ ἡ Τιμόκλεια ἔγιναν δεκτοὶ πανηγυρικῶς στὰς Θήβας καὶ οἱ γάμοι τοὺς γιορτάστηκαν ἀπ' ὅλην τὴν πολιτείαν. Στὸ ναὸ τοῦ Ἰμεναίου μάλιστα κατατέθη λίθος μ' ἐπιγραφὴν ἀναμνηστικὴν τοῦ γεγονότος.

ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΗΣ

καὶ τὸν χορηγοῦσαν ἔβαζαν καὶ μικρὰ παιχνίδια. Τὰ παιχνίδια αὐτὰ ἢ τὰ ἔβαζαν μαζὺ μὲ τοὺς νεκρούς, ἢ τὰ ἔβαζαν σ' ἕνα καλάθι ἐπάνω ἀπὸ τὸ μνήμα τους. Τὸ καλάθι αὐτὸ τὸ σκεπάζαν μὲ μὴ πλάκα.

Ἐνα τέτοιο καλάθι ἔγινε αἰτία νὰ εἰσαχθῇ στὴν τέχνη ὁ νέος ρυθμὸς τὸν μονογράμον, ποὺ ὀνομάστηκε Κορινθιακὸς ρυθμὸς.

Εἶχε πῆθαι δηλαδὴ μὴ μικρὴ κέρη στὴν Κόρινθο καὶ οἱ συγγενεῖς τῆς ἔβαζαν πάνω ἀπὸ τὸν τάφο τῆς τὸ σχετικὸ κάνιστρο μὲ τὰ παιχνίδια τῆς. Τὸ κάνιστρο αὐτὸ τὸ σκεπάζαν μὲ διάφορα χόρτα. Μεταξὺ αὐτῶν ἦταν καὶ ἕνα «γαϊδουράγκαθο», τὸ ὅποιο φύτρωνε μὲ τὸν καιρὸ καὶ ἄλλωστε τὰ καλάθια τὸν ἔξω ἀπὸ τὸ κάνιστρο ἐμορφα-ἐμορφα. Τὸ συμπλέγμα ἦταν ὑπέροχο. Τόσο ὑπέροχο καὶ τόσο κομρὸ καὶ ὄμοιο, ὅστε προσεῖλκεσε τὴν προσοχὴ κάποιου καλλιτέχνη. Ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς ἐνεπνεύθη ἀμέσως ἕνα νέον ρυθμὸν μονογράμον, καὶ ἔτσι προήλθε ὁ Κορινθιακὸς ρυθμὸς. Ἄν κιντᾶστε καὶ σήμερα τὰ νομίσματα αὐτὰ, θὰ ἴδῃτε ὅτι παριστάνουν πρᾶγματι ἕνα κάνιστρο, ἀπ' τὸ ὅποιο προβάλλουν τὰ φύλλα ἐνὸς ἀγκαθίου.

Ἐπάνω στοὺς τάφους τὸν οἱ ἀρχαῖοι, ὅπως καὶ οἱ σύγχρονοι, ἀνήγειραν μνημεῖα μὲ ἀνάγλυφες παραστάσεις καὶ ἀγάλματα. Ἐπίσης ἐζωγραφαῖσαν σὲ ὀρθῆς μαρμαρίνης πλάκες τοὺς νεκρούς.

Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν βῆθ τὸ μυστικὸ νὰ μὴν ξεβάθουν τὰ ζωοματα, γιὰ τὸν σῆμα Παγασαῖος τοῦ Βόλου βρεθῆκανε τέτοιες πλάκες μὲ ζωγραφίαις νεκρῶν, τόσο φρέσκες καὶ τόσο ζωντανὰ διατηρημένες διὰ μέσον τῶν αἰώνων, ποὺ θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι ζωογραφίστηκαν μόλις χθές.

Τὶς ζωγραφίαις αὐτῆς τις ἀνέγραψαν ὁ Ζηλιεῶν καὶ ὁ κ. Στέφανος Ξενοπούλος.

Τὴν τρίτῃ ἡμέρᾳ τοῦ θανάτου γίνονταν θυσία πρὸς τὴν νεκροῦ, λεγομένη ἐτὰ τρίται, τὸ «τριήμερον» δηλαδὴ μνημόσινον ποὺ κάνομε ἐμεῖς σήμερα.

Δευτέρῃ τέτοιᾳ θυσία γίνονταν πάνω στις ἐννῆθα ἡμέρας καὶ λεγόταν ἐτὰ ἕνατας. Τὰ δικὰ μας δηλαδὴ «ἐννῆθαμέρας».

Καθὼς γράφει ὁ Πλάτων στὸν «Φαίδωνα», οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὅταν εἶχαν πένθος, δὲν μαυροφοροῦσαν. Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ νεκροῦ ἐξοβαν μόνον τὰ μαλλιά τους, ἐνὸ ἀντιθέτως σήμερα ἀρίνοιμε μαλλιά καὶ γένεια πρὸς ἐνδειξὴν πένθους.

Τὸ πένθος, τὸ ὅποιον ἦταν ὑποχρεωτικὸ, βαστοῦσε τριάντα μέρες, στὸ τέλος τῶν ὁποίων γίνονταν πάλι μὴ θυσία ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ. Ἡ θυσία αὐτῆς τοῦ τριανταήμερου, ὅπως τὸ δικὸ μας τὸ «σαράντισμα», λεγόνοισαν «τριακάδες».

Ἡ λέξις «κηδεύς» ἢ «κηδεύεις», ὅπως τὴ λέγαν οἱ ἀρχαῖοι, παράγεται ἀπὸ τὸ ρῆμα «κηδόμεαι», ἀπὸ τὸ ὅποιον παρήχθη καὶ τὸ «κηδεύω».

Πρῶτον τὴν λέξιν «κηδεύω» μεταχειρίζεται ὁ Ὀμηρος.

Ὁ νεώτερος γλωσσολόγος τὸ «κηδόμεαι» τὸ παράγει ἀπὸ τὸ Σανσκριτικὸν «khad», τὸ ὅποιο σημαίνει κυρίως φροντίς, ἐπιμέλεια γιὰ κάτι τι. Πολλὴ καλὰ δὲ τὸ προσαρμόσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, γιὰ τὸ γύρω στὸ νεκρὸ καταβάλλεται κάθε δυνατὴ ἀπὸ τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς φίλους του φροντίς γιὰ τὴν ἐκφορά του, τὴν ταφὴν του, τὰ μνημόσυνά του.

Ἀτιμωτικὸ ἐθεοορεῖτο στοὺς ἀρχαίους νὰ μείνῃ ὁ νεκρὸς ἀταφος. Ἡ ψυχὴ του δὲν εὕρισκε ποτὲ ἡσυχία καὶ βασανίζονταν στὸν ἀπάνω κόσμῳ.

Ἄταφοι ἔμεναν οἱ πατροκτόνοι καὶ οἱ προδότες τῆς πατρίδος, τῆς ταφῆς τῶν ἀπαγορευομένης αὐστηρώς.

